

**LANDSLAKKENONDERZOEK IN DE DUINEN OP EN NAAST DE BUNKERS VAN HET
ATLANTIKWALL MUSEUM TE NOORDWIJK IN 2023.
MET SPECIALE AANDACHT VOOR HET MOGELIJK VOORKOMEN VAN DE
NAUWE KORFSLAK.**

Inleiding

Direct ten noorden van de noordrand van Noordwijk aan Zee ligt een duinterrein waarin zich diverse bunkers bevinden. In een deel hiervan huist het Atlantikwall Museum. In verband met een uitbreiding van dit museum gaat er op enkele plaatsen grondverzet van geringe omvang plaats vinden. Daar er een kans bestaat dat zich hier populaties van de beschermde Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) bevinden was het noodzakelijk om het gebied te inventariseren op het mogelijk voorkomen van dit landslakje. Het betreffende duinterrein bevindt zich in een Natura 2000 gebied en de Nauwe korfslak is een soort die op de Rode Lijst staat. Het onderzochte gebied ligt enkele honderden meters ten noorden van de noordrand van Noordwijk aan Zee. De afstand tot het strand is ca. 150 meter.

Voor de graaflocaties geldt dat het vooral om plaatsen gaat waar in het verleden zand is verplaatst om bunkers aan het zicht te onttrekken of waar juist zand verwijderd is om toegang tot de bunkers te krijgen. Dit uit zich in het veelvuldig voorkomen van planten, zoals de Grote brandnetel, die op verstoring wijzen. Tevens bevindt zich plaatselijk veel tot weinig steenmateriaal in de bodem.

Bij eerdere werkzaamheden in hetzelfde duinterrein is eveneens een onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van de Nauwe korfslak (Kuijper, 2011). De soort is toen niet aangetroffen.

Onderzoek

Op 17 en 19 juni 2023 is het gebied bezocht en zijn op de plaatsen waar grondverzet zal plaatsvinden strooiselmonsters genomen. Daar de oppervlakte van alle locaties gering is (enkele tientallen tot honderden m²) en er in de begroeiing geen grote verschillen zijn, is per locatie volstaan met een monster van circa 1 liter strooisel dat afkomstig is van enkele plekken op de locaties die vergraven gaan worden. Op alle locaties is de strooisellaag dun (maximaal enkele mm) tot afwezig, vooral op de plekken met wat dichtere begroeiing kon materiaal verzameld worden. Dit is het geval tussen brandnetels, gras, braam, en op een locatie liguster en duindoorn. Kale plekjes zand waren overal aanwezig, bomen ontbreken. Slechts een enkele kleine duindoorn en liguster is aanwezig. De vegetatie op de locaties komt in grote lijnen overeen: veel dezelfde soorten, wel verschillen in aantallen. De vegetatie is laag en open. De soorten kunnen goed tegen droogte, zon en warmte. Overheersend zijn grassen, zeggen, braam, salomonszegel, walstro en mossen met in kleine aantallen slangenkruid, hondstong, winde, distel, jacobskruiskruid, bezemkruiskruid, hoornbloem, wikke, zuring e.d. Enkele foto's geven een beeld van het duinterrein en de onderzochte plekken.

Tijdens ons bezoek liep er een ree en diverse konijnen waren actief in het gebied. Op locatie 3 werd een vervellingshuid van een hagedis aangetroffen.

9 = Project 9. Upgrade entree. Toegangspad naar bunkercomplex. Strooisel verzameld rechts (zuid) in een enkele meters brede strook langs het schelpenpad.

2 = Project 2. Entreegebouw

3 = Project 3. Dak munitiebunker.

6 = Project 6. Geschutsbunker 1. Strooisel verzameld onder de duindoorntjes.

7 = Project 7. Luchtbuis geschutsbunker. Open vegetatie met grassen en braam.

Het strooisel (plantenresten, zand, schelpen) is met de hand verzameld op enkele plaatsen binnen een te vergraven locatie en stortplek. Het materiaal is gezeefd in diverse fracties om het uitzoeken te vergemakkelijken. Met behulp van een microscoop zijn de fijne fracties uitgezocht omdat veel soorten slechts enkele mm groot zijn. De jonge dieren zijn nog kleiner. Na determinatie is een tabel samengesteld met alle vondsten. De verwerking en analyse van een monster duurt enkele uren. Het materiaal bevindt zich in de collectie van de auteur.

Over het algemeen zijn de richtlijnen voor dit onderzoek naar de Nauwe korfslak gevolgd zoals vermeld door Stichting ANEMOON (zie Literatuur).

Onderzochte plekken (6 locaties). Deze sluiten aan op de projecten, zoals genoemd in van der Zalm (2023):

2 = Project 2. Entreegebouw

3 = Project 3. Dak munitiebunker

4+5 = Project 4 en 5. Overdekken loopgraaf nabij geschutsbunker 1 + realisatie nooduitgang

6 = Project 6. In gebruik nemen geschutsbunker 1 + optimaliseren geschutsopening

7 = Project 7. Luchtbuis geschutsbunker 2

9 = Project 9. Upgrade entree: muur + hekwerk

In het veld zijn de locaties met de projectcoördinator [REDACTED] bezocht. Voor een uitvoerige beschrijving van de werkzaamheden en foto's van de locaties in het duinterrein wordt verwezen naar van der Zalm (2023).

Resultaat

Het resultaat van de analyses is vastgelegd in de tabel (in 2 delen). **Het blijkt dat de Nauwe korfslak op de onderzochte plekken niet voorkomt.** Door het type vegetatie, o.a. veel droge zandige stukken, zal naar verwachting ook in de directe omgeving van de locaties deze kleine landslak niet leven.

De vondsten zijn in 3 categorieën geplaatst. Naast de levende dieren (**l**) zijn de vondsten van lege schelpen verdeeld in vers uitziende huisjes (bruin en doorschijnend: **d1**) en oud uitziende huisjes (wit: **d2**). De levende dieren en de verse huisjes geven de aanwezige landslakkenfauna aan. Bij de lege, witte huisjes kunnen we met ouder materiaal te maken hebben. In ons geval kunnen deze schelpen jaren of vele tientallen jaren oud zijn en dan geen beeld geven van de huidige fauna.

Hoewel het duinterrein bij een eerste kennismaking niet de indruk wekt dat het geschikt is als leefplek voor veel slakkensoorten, bleek dit door het hier gepresenteerde onderzoek erg mee te vallen. In totaal komen er circa 20 soorten in het gebied voor. Aan soorten zonder huisje is geen aandacht geschonken. De fauna van de diverse locaties komt overeen (zie de tabel). Wel zijn er soms grote verschillen in aantallen. Een enkele soort komt maar op 1 locatie voor. Opvallend is de aanwezigheid van de Kleine korfslak (lege huisjes). Dit dier leeft meestal in meer beboste terreinen met een dikkere strooisellaag. Mogelijk veroorzaakt de ligging vlak bij zee voor meer gematigde temperaturen en een hogere vochtigheid waardoor de soort hier goed buiten beschutte bosgebieden kan leven. De meeste gevonden soorten zijn meer of minder algemeen in Nederland, enkele zijn kenmerkend voor duingebieden.

Literatuur

Kuijper, W.J., 2011. Landslakkenonderzoek van het duinterrein op en naast het Atlantikwall Museum te Noordwijk. Met speciale aandacht voor het mogelijk voorkomen van de nauwe korfslak. Rapport voor Atlantikwall Museum Noordwijk. 4 blz., tabel.

Stichting ANEMOON (geraadpleegd, juli 2023). <https://www.anemoon.org>. Projecten, HabSlak-project Natura2000. (Nauwe korfslak Literatuur, [Nauwe korfslak Profiel](#)). Bennebroek.

J.H.G. van der Zalm, 2023. Uitbreiding Atlantikwall Museum Noordwijk. Concept Projectvoorstel. 37 blz.

Noordwijk, 8 juli 2023

[_gmail.com](#)

Rapport aan Atlantikwall Museum Noordwijk, Noordwijk [redacted].

Bijlage: Tabel (in 2 delen) met alle vondsten in de strooiselmonsters

NOORDWIJK, NOORDDUINEN (duinterrein op en naast Atlantikwall Museum) - MALACOLOGISCH ONDERZOEK (landslakken)

datum: 20 juni 2023

Projectnummer = monsternummer

	2	3	4 & 5
locatie	entreegebouw	dak mun.bunker	noord
x coördinaten ca.	90.250	90.315	90.349
y coördinaten ca.	474.437	474.570	474.622
(coördinaten NB)	52.254.175	52.255.377	52.255.908
(coördinaten OL)	4.438.975	4.439.899	4.440.223
duinterrein, zandige stukjes, div. kruiden	laag, open	laag, open	laag, open
struiken	iets liguster	iets liguster, roos	iets liguster
strootjes (gras), mos	veel	veel	veel
strooisel, volume ca, in l	2	1	1

soort - nederlandse naam	latijnse naam			
Bruine blinkslak	<i>Aegopinella nitidula</i>	d2: 1	d1: 6	-
Heesterslak	<i>Arianta arbustorum</i>	-	-	-
Grofgeribde grasslak	<i>Candidula intersecta</i>	d2: x	d1: x	d1: x
Gewone tuinslak	<i>Cepaea nemoralis</i>	d1: 1/d2: 3	-	d1: 1 / d2: 1
Bolle duinslak	<i>Cernuella virgata</i>	l: xxx/d2: xxx	d2: 6	l: x / d1: xx
Vale clausilia	<i>Clausilia bidentata</i>	l: 4/d1: 7	l: 5/d1: 7 d2: 2	l: 3
Glanzende agaathoren	<i>Cochlicopa lubrica</i>	-	d1: 1	-
Slanke agaathoren	<i>Cochlicopa lubricella</i>	d2: 7	-	d1: 1 / d2: 1
Segrijnslak	<i>Cornu aspersum</i>	l: 1/1: 5/d2: 2	d1: 2	d1: 1
naaktslak - schildje	<i>Milacidae</i>	-	-	-
Grote kartuizerslak	<i>Monacha cantiana</i>	l: 1	l: 1	-
Kelderglansslak	<i>Oxychilus cellarius</i>	-	-	-
Duintolletje	<i>Paralaoma servilis</i>	-	-	-
Dwergpuntje	<i>Punctum pygmaeum</i>	d1: 1	-	-
Mostonnetje	<i>Pupilla muscorum</i>	l: 6/d1: 8/d2: 18	l: 8/d1: 13/d2: 8	l: 4/d1: 10/d2: 2
Langw. barnsteenslak	<i>Succinella oblonga</i>	l: 3/d1: 23/d2: 35	-	d1: 1
Haarslak	<i>Trochulus hispidus</i>	d2: 7	d2: 1	d2: 2
Geribde jachthorenslak	<i>Vallonia costata</i>	d1: 22	l: 6/d1: 13/d2: 5	l: 4/d1: 8/d2: 4
Scheve jachthorenslak	<i>Vallonia excentrica</i>	d1: 2	d2: 1	-
Kleine korfslak	<i>Vertigo pusilla</i>	d2: 6	d1: 4	d2: 1
Doorschijnende glasslak	<i>Vitrina pellucida</i>	l: xx / d1: xxx	l: 10 / d1: 67	l: 20 / d1: 33

legenda: l = levend, d1 = dood (leeg huisje, vers), d2 = dood (oud huisje), x = enkele, xx enkele tientallen

andere dieren in de monsters

cicade		2	-	-
pissebed		x	1	x
miljoenpoot		2	x	1
kokerjufferlarf	<i>Enoicyla pusilla</i>	-	-	-
spin (klein)		-	-	-
kever (klein)		x	1	x
kakkerlak - dier,eicocon		-	-	-
cocon		x	x	x
mier		-	1	x
regenworm - korrel		x	-	-
konijn - keutel		xx	5	x
ree/damhert - keutel		2	-	x
muis - keutel		x	x	x
? - keutel		xx	-	-

analyse [redacted] juli 2023

vervolg tabel

NOORDWIJK, NOORDDUINEN (duinterrein op en naast Atlantikwall Museum) - MALACOLOGISCH ONDERZOEK (landslakken)

datum: 20 juni 2023

Projectnummer = monsternummer

	6	7	9
locatie	geschutsbunker	luchtbuis	padverbreding
x coördinaten ca.	90.326	90.209	90.279
y coördinaten ca.	474.644	474.510	474.402
(coördinaten NB)	52.255.942	52.254.900	5.225.377
(coördinaten OL)	4.439.857	4.438.839	443.942
duinterrein, zandige stukjes, div. kruiden	laag, open	laag, open	laag, open
struiken	veel duindoorn	-	-
strootjes (gras), mos	veel	weinig	veel
strooisel, volume ca, in l	1	0,5	1

soort - nederlandse naam	latijnse naam			
Bruine blinkslak	<i>Aegopinella nitidula</i>	-	-	l: 6/d1: 5/d2: 7
Heesterslak	<i>Arianta arbustorum</i>	-	-	d1: 1
Grofgeribde grasslak	<i>Candidula intersecta</i>	-	-	-
Gewone tuinslak	<i>Cepaea nemoralis</i>	-	-	l: 1 / d1: !
Bolle duinslak	<i>Cernuella virgata</i>	d1: x / d2: x	l: 3 / d1: 18	l: 70 / d1: 45
Vale clausilia	<i>Clausilia bidentata</i>	d1: 2	l: 2 / d1: 1	l: 1 / d1: 3
Glanzende agaathoren	<i>Cochlicopa lubrica</i>	-	-	d2: 1
Slanke agaathoren	<i>Cochlicopa lubricella</i>	d1: 2	-	d1: 6 / d2: 7
Segrijnslak	<i>Cornu aspersum</i>	d1: 1	-	d1: 2
naaktslak - schildje	<i>Milacidae</i>	-	-	1
Grote kartuizerslak	<i>Monacha cantiana</i>	l: 1	-	l: 1 / d1: 7
Kelderglansslak	<i>Oxychilus cellarius</i>	l: 3 / d1: 1	-	-
Duintolletje	<i>Paralaoma servilis</i>	l: 3 / d1: 5	-	-
Dwergpuntje	<i>Punctum pygmaeum</i>	-	-	l: 2 / d1: 3
Mostonnetje	<i>Pupilla muscorum</i>	l: 3/d1: 10/d2: 7	l: 4	-
Langw. barnsteenslak	<i>Succinella oblonga</i>	d1: 1	-	d2: 3
Haarslak	<i>Trochulus hispidus</i>	d1: 1	-	d2: 4
Geribde jachthorenslak	<i>Vallonia costata</i>	l: 1/d1: 2/d2: 1	-	l: 1/d1: 6/d2: 6
Scheve jachthorenslak	<i>Vallonia excentrica</i>	-	-	d1: 1
Kleine korfslak	<i>Vertigo pusilla</i>	-	-	d2: 2
Doorschijnende glasslak	<i>Vitrina pellucida</i>	l: 6 / d1: 10	d1: 1	l: 3 / d1: 10

legenda: l = levend, d1 = dood (leeg huisje, vers), d2 = dood (oud huisje), x = enkele, xx enkele tientallen

andere dieren in de monsters

cicade		1	1	-
pissebed		-	-	x
miljoenpoot		1	-	x
kokerjufferlarf	<i>Enoicyla pusilla</i>	-	-	1
spin (klein)		-	1	1
kever (klein)		x	-	x
kakkerlak - dier,eicocon		-	2	-
cocon		x	x	x
mier		x	2	2
regenworm - korrel		-	-	x
konijn - keutel		x	3	1
ree/damhert - keutel		x	-	x
muis - keutel		x	1	-
? - keutel		-	-	-

analyse: [REDACTED] juli 2023